

FÜGGELÉK

Lányi Szabolcs

Vitaindító a „Megvalósíthatósági tanulmány”-hoz

IX. fejezet: Az EMTE működése.

Első, elvi kiegészítő javaslat :

„Az EMTE működési elvei megegyeznek a magyarországi egyetemekével, természetesen a román jogi keretek figyelembe vételével. Ez vonatkozik mint a diákok, mint az oktatók státusára, valamint a követelmények szintjére egyaránt. A romániai helyszín nem lehet és nem szabad semmilyen hátrányos megkülönböztetés oka legyen.”

Esetleges rövid magyarázat:

A finanszírozó, döntése pillanatában felvállalta egy legalább magyarországi szintű egyetem alapítását és működtetését. Mindaddig, amíg ugyanaz a döntő szerv nem ad kifejezést, világosan megfogalmazott, más irányú óhajának az említett elv a mérvadó.

Az így kialakuló versenyhelyzet esetleg a többi romániai állami egyetemet is pozitívan befolyásolhatja

IX.1. A finanszírozás forrásai és szerkezete

Idézet: (139 old.)

„A javasolt normatív finanszírozás a romániai és a magyarországi rendszer viszonyításából indul ki. Ez a normatív finanszírozás nem tartalmazza az ingatlanfejlesztésre, beruházásra szánt összegeket, tartalmazza azonban a magyarországi rendszernek megfelelően az ösztöndíjakat és a működési költségeket, beleértve a tanári béreket is. (a 120.2000.(VII.7.) Korm. rendelet). ”

Kiindulási elvnek tökéletes.

tovább is rendben :

„Az indítandó képzések a magyarországi normatíva rendszer III. fokozatához kapcsolhatók, ennek összege 338.000 Ft / tanév / hallgató. ”

és kommentár nélkül törölendő a folytatás:

„A BBTE normatívájának 200%-a kb. 120.000 Ft/ tanév/ hallgató. Kiindulásként a magyarországi normatíva 40–45%-át lehetne ebben az esetben figyelembe venni. Az oktatói 260.000 Ft-os fejkvóta 40%-a 104.000 Ft.”

...de szükség esetén a magyarázat kézenfekvő:

- nem ajándék esete áll fenn amely lónak nem illik a fogát nézni, hanem
- minőségi oktatást megvalósítandó, egy átlag Magyarországgal legalább

egyenértékű egyetem üzemeltetése legalább ugyanannyiba kerül itt is mint ott.

...tehát a javaslat:

„Az indítandó képzések a magyarországi normatíva rendszer III. fokozatához kapcsolandók, melynek összege 338.000 Ft / tanév / hallgató.”

IX.2. Az EMTE tandíjrendszere

„Alapelveként rögzítendő, hogy a minden hallgató számára kötelező a tandíjfizetés. Ezt az ösztöndíjrendszerrel lehet kompenzálni. A különböző közvélemény-kutatások szerint a potenciális hallgatók évi 175–200 USD tandíjat tudnak kifizetni. A szakonkénti differenciálást csak a képzés kibővülése után lehet kezdeményezni.”

Erősen vitatnám a „kifizethetőség” alsó határát, de a vitát érdemes talán a következő fejezetével összekapcsolni:

Kiegészítő javaslatom az alap stratégiához csatlakozik:

„A tandíjából származó bevétel nem képezheti a tervszerű fenntartási költségek finanszírozási forrását, hanem költségvetésen kívüli forrásként kezelendő (pld. szociális, kulturális v. fejlesztési kiadások fedezésére).”

Szükségesnek tartom a fenti kiegészítést, nem csak gyakorlati- pénzügyi szempontokból, hanem elvi okokból is.

Sajnos közismerten a romániai magyar lakosság aránytalanul nagyobb hányadot képvisel a gazdaságilag hátrányos helyzetű román állampolgárok között, az országos átlag szerint is.

Ennek tudatában nem képzelhető el az EMTE alapműködésének a finanszírozása a tandíjából származó bevételekből a folyamatosság kockázatát nélkül.

Másodszorban, de nem másodlagosan erkölcsileg sem indokolt az EMTE más elveken történő működtetése, mint a magyarországi állami egyetemek fenntartása.

IX.3. Az EMTE tervezett ösztöndíj szabályzata

Idézet:

„A tanulmányi ösztöndíj: az egyetemi alapképzésben résztvevő nappali tagozatos hallgatók az első egyetemi félévtől kezdődően nyerhetik el. Első éves hallgatók esetében a tanulmányi ösztöndíj a felvételi vizsga eredménye alapján ítélt meg, a második egyetemi félévtől kezdődően az előző félév tanulmányi átlageredménye alapján.

Nappali szakos mesterképzés hallgatók esetén a tanulmányi ösztöndíj az első félévben az egyetemi alapképzés tanulmányi átlageredménye alapján nyerhető el. Második félévtől kezdődően az ösztöndíj az előző félév tanulmányi átlageredménye alapján ítélt meg.

A tanulmányi ösztöndíj megítéléséhez szükséges minimális tanulmányi átlageredményt a Kari Ösztöndíjtanács állapítja meg.”

idáig rendben, de...

A tanulmányi ösztöndíj összege – lehetőség szerint – a valamely kar (vagy szak) által az illető egyetemi évre megszabott tandíj összegével egyenlő.

ami azt jelenti gyakorlatilag, hogy ösztöndíj nincs és nem is volt !

Ezzel szemben javaslom, hogy :

„az ösztöndíj értéke összege legyen a fizetendő tandíjnak és a magyarországi átlag ösztöndíjnak”

IX.4. Tanári bérek és munkaszerződések

Idézem az első mondatot:

„Ebben a kérdésben a BBTE bérezési rendszerét lehet alapul venni. A PKE tapasztalataiból valamint a romániai magánegyetemeken használatos bértáblákból kiindulva a BBTE bérszínvonalának átlagosan 150%-os alkalmazása látszik reálisnak.”

Saját 35 éves oktatói tapasztalatomat figyelembe véve az idézett rendszer, mint a Romániai rendszer szerves része egyik fő bűnöse a hazai állami oktatás sorvadásának.

Nevezem az állami oktatást, mert az utóbbi években fellendülő magánoktatás nem az idézett „BBTE bérezési rendszerét” alkalmazza, hanem azt amelyet mi is itt kellene megfogalmaznunk.

Nem tartom erkölcsösnek a vitát egy romániai egyetemi oktató megalázó anyagi körülményeiről, esetleg arról, hogy milyen mechanizmusokkal tudnánk a fiatal intellektuelleinket hazacsábítani, és itthon tartani, ha egyáltalán a politikusok részéről reális ez az akarat.

A javaslat ugyanolyan egyszerű, mint az eddigiek is, remélhetően konzekvens is:

„A tanárok és kutatók alaphére megegyezik az átlag magyarországi állami egyetemeken alkalmazottakéval melyekre reászámítandóak a törvényes pótlékok ”

azzal a pótkikötéssel, hogy:

„az oktatói címek megszerzése a román tanügyi törvény szabályozása útján történik, ”

Birtalan Ákos

Észrevételek és javaslatok a Megvalósíthatósági tanulmány munkaanyagáról

Az Erdélyi Magyar Tudományegyetem (EMTE) megvalósíthatósági tanulmánya munkaanyag formájáról, amelyet 2001. március 30-án kaptam kézhez, az alábbiakban néhány észrevételemet fogalmazom meg, amelyeket a tanulmány vitájakor, tisztelettel az Önök figyelmébe ajánlok.

Előzetesen még annyit megjegyzek, amivel gondolom többen egyetértünk, tételesen azt, hogy szerencsés és hasznos lett volna egy ilyen munkaanyag birtoklása vagy elkészítése a Sapientia Alapítvány tevékenységének kezdetén, vagy első heteiben. Nem így történt, de jó, hogy legalább most van egy átfogónak nevezhető anyag, amelyből azonban, elsősorban nem a „milyen legyen az EMTE”, hanem a „hogyan megvalósítani” kérdésre találunk elképzelést, javaslatokat.

Észrevételeim, javaslataim

1. A Sapientia Alapítvány működésének gyakorlatilag kezdete előtt, írásban javasoltam azt, hogy szükséges lenne az érdekelt magyarországi egyetemek, főiskolák és az erdélyi magyar felsőfokú oktatást szervezők és végzők, utóbbi évtizedének közös tapasztalatait kielemezni és döntést hozni – elsősorban Magyarországon: Oktatási Minisztérium, érdekelt egyetemek –, a „hogyan tovább” kérdésre vonatkozóan. Mindez azért lett volna fontos, mivel a jelen tanulmányban is külön tárgyalt „konzultációs központok”-nak nevezett oktatási helyszínek jövője nem világos, ugyanakkor az, nem képezheti kizárólagosan a Sapientia Alapítvány kuratóriumának döntési tárgyát, hiszen ma, és évek óta, ezeket magyarországi egyetemek működtetik. Kiderül az is, ami valójában tudvalevő volt, tételesen az, hogy legtöbb helyen, komoly minőségi gondok vannak, elsősorban a felkészült és minősített oktatók biztosítása körül.

Javasolom, hogy záros határidőn belül (legtöbb egy hónap), kerüljön sor egy olyan tanácskozásra, amelyen a Sapientia Alapítvány kuratóriuma mellett, vegyenek részt: az Oktatási Minisztérium (Mo), az érdekelt egyetemek (Mo) és azok erdélyi „konzultációs központjainak”, a HTMH és a Programtanács képviselői. Cél: az elmúlt évek, különböző felsőoktatási formában zajló tapasztalatainak értékelése és döntés a jövőben követendő útról.

2. Az előbbihez hasonló kérdéskör, amely kevésbé van tárgyalva és különösen kevés javaslat fogalmazódott meg, a tervezett EMTE és a ma működő Babe^o-Bolyai Tudományegyetem (BBTE) „oktatási viszonya”. Azért nevezem így, mivel itt nem jogi kérdésre gondolok, hanem oktatáspolitikai és oktatásszervezésire, ugyanis ezen viszony tisztázása nélkül nehéz, esetenként szinte lehetetlen lesz az EMTE oktatóinak és az sem kizárt, hogy részben diákjainak biztosítása. Ugyanakkor, az EMTE szervezésében a kiegészítő jelleg, a hiányszakmák pótlására való szakok indítása ma nem egyértelmű, az oktatók toborzása rendszertelen, esetleges és

nem átlátható. A két intézmény (egy létező és egy szerveződő) egészséges versenye, versenyzetése mellett vagyok, de mindez nem egymás kárára és különösen nem az oktatás minőségének kárára kell történnjen.

Javasolom, hogy az 1 pontban jelzett határidőn belül, kerüljön sor egy olyan tanácskozásra is, amelyen a Sapientia Alapítvány kuratóriuma mellett, a BBTE magyar oktatóinak képviselői vegyenek részt. Cél: a két intézmény oktatáspolitikai, oktatásszervezési és személyzeti kérdéseivel kapcsolatos vélemények tisztázása.

3. Az EMTE szervezési feladatainak végzésére javasolt „Előkészítő bizottság” összetételére vonatkozó javaslat (tudomásom szerint, ma már tény) nemcsak a területi és korporatív elvet kellene figyelembe vegye, hanem a szakmai hozzáértést is. Ez utóbbi, a munka jelenlegi szakaszában, elsősorban menedzser-típusú, jogi és informatikai (rendszer-szervezési) ismeretekkel rendelkező személyeket feltételez.

Javasolom, hogy az EMTE Előkészítő bizottságának szerkezete legyen újragondolva a fentiek figyelembe vételével.

4. A Sapientia Alapítvány eddigi működésében tapasztalt szervezési hiányosságokat is figyelembe véve (ezeket én is többször szóvá tettem a kuratórium ülésein), a tanulmányban megfogalmazott javaslatok arra engednek következtetni, hogy könnyen át eshetünk a „ló túlsó oldalára”, tételelesen a túlszervezettségbe. Helyette, a fokozatosságot *javasolom*, amely az intézmény (EMTE) növekedésével együtt, magával vonná a működés teljes, átfogó megszervezését és szabályozását is. Továbbá, sok esetben a javasolt belső vagy külső (mellérendelt) testületekben (szakbizottságok, bizottságok, stb.) nincs kellően tisztázva a személyi összeférhetetlenség kérdése. E nélkül azonban, döntés-végrehajtás-felelősség nehezen behatárolható és még kevésbé követhető.

5. A kutatási tevékenységre vonatkozó részből, véleményem szerint, hiányzik annak tisztázása, felvetése is, hogy milyen mértékben és formában szerveződik az EMTE mögé/mellé az erdélyi magyar tudományos kutatás, vagy mennyire marad mai, saját intézményeiben. Ugyanakkor, nincs felvetve azon kérdés sem, hogy a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) által nemrég létrehozott saját, külön intézmény és annak Erdélyre vonatkozó kutatási programja (esetleg stratégiája) miként csatlakozik, ha csatlakozik, az EMTE Kutatási Programok Intézetéhez? Nem hiszem, hogy olyan gazdagok lennének (magyarországiak és erdélyiek) és olyan sokan sem vagyunk, hogy ne kellene összehangolni cselekvéseinket.

Javasolom, hogy ugyancsak záros határidőn belül, kerüljön sor egy olyan tanácskozásra, amelyen a Sapientia Alapítvány kuratóriuma mellett, a MTA érdeklői és az erdélyi magyar kutatási intézmények, műhelyek képviselői vegyenek részt és tisztázzák a fenti kérdéseket.

6. Az EMTE jellegével kapcsolatos felvetésekhez, javaslatokhoz hozzá teszem azt, hogy oktatási szempontból egységes koncepcióra kell építeni, függetlenül attól,

hogy hány oktatási helyen zajlik a képzés; gazdálkodási szempontból pedig, nagyfokú önállóságot kell biztosítani a regionális központoknak.

7. Előbbi kérdéskört folytatva, véleményem szerint, jelen tanulmányt ki kell egészíteni egy vagy több olyannal, amely az input-tényezők mellett (diák, oktató, kutató; ingatlan, stb.), az output-tényezőket is figyelembe veszi, valójában a képzés piacorientált, esetenként piacformáló jellegű, gazdasági szakszóval élve – versenyképes lesz.

Tisztelt kurátor kollegák,

Amint a fentiekből is kiderülhet, elsősorban elvi és nem konkrét szervezési, részletes menedzselési kérdéseket, javaslatokat fogalmaztam meg. Tettem ezt azzal a meggyőződéssel, hogy mielőtt a szervezés-technikai kérdéseket vitatjuk vagy döntünk azokról, hasznos lenne ismerni – ha lehet minél jobban – a keretet, a cél- és eszközrendszert, amelyben mozgunk illetve, amelyet felhasználhatunk.

Kolumbán Gábor

Megjegyzéseim a Megvalósíthatósági tanulmányról

Az alábbi észrevételeket szeretném fűzni a munkaanyagként küldött Erdélyi Magyar Tudományegyetem Megvalósíthatósági Terve című dokumentumhoz.

1. Általános megjegyzések:

A dokumentumot rendkívüli gyorsasággal állította össze a szerző, magas szakmai színvonalon és a használhatóság szempontjából jól strukturáltan. Összességében kiváló tanulmánynak tartom, ezért nézzék el, hogy a pozitív megjegyzéseimet és mindazt, amivel egyetértek mellőzni fogom és csupán a módosítási javaslataimat fogalmazom meg.

Egy megvalósíthatósági tervnek az a szerepe általában, hogy egy adott intézmény vagy program megvalósíthatóságával megbízott menedzsmet számára lehetővé tegye a célok eléréséhez szükséges erőforrások tervezését. Ugyanakkor természetesen minden lehetséges környezeti tényező figyelembe vételével a megvalósítás feltételeit kell tartalmaznia.

Az én megközelítésemben a Megvalósíthatósági tanulmány egy menedzsmet szemléletű dokumentum. Ebből következik az első megjegyzésem is, hogy a bevezető történelmi rész, ami az előzmények fejezetet viseli, megítélésem szerint egy kissé „politikusra” sikerült, ezért majd később ezt a jelleget enyhítendő lesz néhány javaslatom. Általában kerülni kellene a politikailag befolyásolt vélemények, minősítések megjelenítését a dokumentumban.

A második fejezet, ami a társadalmi környezetet illeti, szakmaiságában meghaladja az én demográfiai felkészültségemet, ezért nem fűznék hozzá megjegyzéseket.

A harmadik fejezet gondolom, hogy nagyban az RMDSZ és az Oktatási Minisztérium anyagaira épül, ehhez sincsen hozzáfűznivalóm, csupán annyi, hogy tudomásom szerint Craiován is jelentős egyetemi központ működik, és ez nem szerepel egyetlen táblázatban sem.

Nem tudom, hogy a Csanády Mártonék által készített felmérés bekerült-e ebbe a tanulmányba ?

A többi fejezettel kapcsolatban is tulajdonképpen úgy látom, hogy színvonalas tanulmányokból kerültek be az információk, ezekkel kapcsolatban nincsen észrevételem.

Az alábbiakban részletekbe menően tulajdonképpen az eddigi munka tapasztalatai, a szerkezeti felépítés valamint a teendők és a bevezető fejezethez szeretnék megjegyzéseket fűzni.

2. Részletenkénti megjegyzések

Az előzményekben jelezni kell a tapasztalható stratégiai változásokat, amit a magyar-magyar integráció hozott (Európai Unió, paradigmaváltás a kisebbségpolitikában, erősödő integráció a kulturális nemzet szintjén).

Véleményem szerint a romániai magyarság törekvéseit nem csupán az elkülönülés és a társadalom intézményesítése, hanem a különválás és integráció együttes igénye határozta meg.

A továbbtanulási stratégiák című fejezet c.) pontjánál az említett magyarországi intézmények végzettjei véleményem szerint jelentős úrt töltöttek be a gazdaság és közigazgatás terén.

A konzultációs központok egy ilyen program intézményesítését nem igaz hogy nem vállalták fel, nem vállalhatták fel, nem is ez volt a szerepük.

Az intézményeknél meg kell említeni a következőket:

- A Babe^o-Bolyai Tudomány Egyetem főiskolái:
- Pedagógiai Főiskolák Székelyudvarhelyen és Kézdivásárhelyen
- Közigazgatási Főiskola Szentgyörgyön
- Közgazdasági Főiskola Szentgyörgyön
- Turisztikai Főiskola Gyergyószentmiklóson
- Informatikai Főiskola Csíkszeredában
- a távoktatás terén a Gábor Dénes Főiskola és a CODECS menedzser iskola

Véleményem szerint a magyar magánoktatási intézmények létrejöttét nem a Bolyai Társaság megalakulása késleltette, hanem a kizárólag politikai eszközökkel való megoldás keresése.

A jövőképek, egyetem modellek című fejezetbe szerintem be kellene írni, hogy a domináns elképzelés része a magyar "oktatás az óvodától az egyetemig" koncepciónak.

A nyolcadik oldalon, a harmadik érvrendszerrel fel kell tüntetni, hogy „lásd a főiskolákat Székelyföldön”. A következő bekezdés elejébe bele kell foglalni a regionalizmus megerősödését.

A kilencedik oldalon megítélésem szerint túlértékeled Bíró A. Zoltán és a KAM szerepét az egyetem építésben. Célszerűbb lenne az eredmények és nem a "marketing kommunikáció" alapján minősíteni. Vagy egyáltalán ne minősítsen egy megvalósíthatósági tanulmány.

Szerintem meg kell említeni az önkormányzatok szerepét is. (A csatolt fájl neve: HRonkegyetem)*.

Csíkszeredával kapcsolatosan (a 104. oldalon), a szálloda vásárlása megtörtént.

A konzultációs központok letelepítése című fejezetnél: a letelepítésnél számolni kell a Tatabányai Modern Üzleti Tudományok Főiskolájának Székelyudvarhelyen működő Oktatási Központjával (ez a központ Magyarországi akkreditálással rendelkezik).

A 115. oldalon pontosítani kell a helyszínekre vonatkozó elképzeléseket. Pld. Marosvásárhelyen a műszaki karok élveznének prioritást, javasolt lenne ezeket összekapcsolni az orvosi és gyógyyszerészeti hagyományokkal is.

Csíkszeredában a közgazdasági és műszaki karok a jövőbeli agrár- és környezetgazdálkodási oktatási centrumát hozhatják létre.

---

*A dokumentum megtalálható a TLA Kv. 2899. sz. alatt.

Ugyanezen az oldalon felvetődik a több profilú képzés és a tanszékek kérdése. A megvalósíthatósági tanulmányban mindvégig hallgatólagosan az a szerepe, hogy minden karon kialakítandóak a szükséges tanszékek. Tekintettel, hogy az EMTE fejlesztésének szűk keresztmetszete pontosan a tanárok hiánya, javasoltam a koordinációról írt tanulmányomban a tanszékek szervezeti különválasztását a karoktól.* Ez egy sajátos innováció lenne az EMTE esetében, mely megoldaná az említett problémát. Ebben a megközelítésben a karok elsősorban a tanulás szervezésével foglalkozó szervezeti egységek, a diák és a szakmai tudás összekapcsolását szervezik. A teljesítmény kritériuma az oktatás színvonala, a diák szakképzettségének mértéke. A kar vezetője a kari dékán és együttműködik a hallgatói önkormányzattal. A tanszék a tanárok szakmai munkáját, továbbképzését és kutatásban való részvételét szervezi. A teljesítmény kritériuma a tanár szakképzettsége, publikációi, pedagógiai adottságai és kutatási eredményei. A tanszékot a tanszékvezető tanár irányítja. A karok és a tanszékek valamint az intézményi menedzsment szétválasztása egy kétoldali szolgáltató rendszert hoz létre minden oktatási színhelyen. Közvetve pedig ez a hármassztruktúra az egész egyetem szerkezetére kiterjeszhető. Ebben a modellben az oktatásért felelős dékán megrendelőként fordul egyrészt a feltételeket megteremtő főigazgató (a menedzsmenti szervezetet vezető), másrészt a tanárokat biztosító tanszékvezetőhöz. A megfelelő koordináció esetén ennek eredményeként a megfelelő helyen, az adott időben a megfelelő tanár találkozik a hallgatókkal. Valószínű, hogy ez a hagyományos egyetemi szerkezetben gondolkodó tanároknak kissé bonyolultnak tűnik, de a "just in time" operáció menedzsmentben járatos szakemberek számára ez egy egyszerű megoldás. A szűkös erőforrásokkal való hatékony gazdálkodás előnye mellett lehetőséget teremt a három szervezeti egységben más-más teljesítménykritériumok szerinti hatékonyság mérésre. Ugyanakkor megoldja a karok közti áttanítás kérdését és a különböző helyszíneken tanító tanárok szakmai értékelésének egységes rendszerét teszi lehetővé. Ebben a megközelítésben, legalábbis az egyetem indítása első fázisában a tanszékek az EMTE szintjén szerveződnek, míg a karok és a feltételt biztosító menedzsment az adott oktatási helyszínekre telepíthető. Az általam javasolt megoldás teljes mértékben összeegyeztethető a megvalósíthatósági tanulmány végén javasolt szervezeti felépítéssel.

A 122. oldalon a Kutatási Programok Intézete című fejezethez a következő lenne a megjegyzésem:

– a kutatási programok intézete nem oldja meg az oktatás és kutatás koordinációját az egyes helyszíneken (diákok, tanárok bevonása) és az akkreditáció által megkövetelt kari kutatási programok kérdését (lásd az első kutatási pályázati kiírás eredményének „távolságát” az EMTE szakmai jövőképétől). Ezért bátorítani kell a karokhoz kötődő kutatásokat.

Az ösztöndíjprogramokhoz kötődő véleményem az, hogy az EMTE, vagy SAPIENTIA alkalmazásában levő pályázókról kialakított összeférhetlenséget fel kell oldani.

A 123. oldallal kapcsolatos vélemény az, hogy a tudományos tanácsot bővíteni kell az egyes helyszíneken működő vagy tervezett szakok elismert képviselőivel.

* A tanulmány megtalálható a TLA Kv. 2899. sz. alatt.

A következő oldalon: a kiadványok között a Csíkszeredában megjelenő „Székelyföld” nevű kulturális folyóirat is szóba jöhet.

A 125. oldalon a konferenciaszervezésnél javasolnám kiegészíteni, hogy 2001 október első felében a tavalyi „Székelyföld 2000 Konferencia” folytatásaként megszervezendő „Kulturális Régiók Szepe a Regionális Fejlesztésben” Konferenciát szintén fővédnökként felvállalhatná az EMT.

A felvételi előkészítő tanfolyamok című fejezetnél, a 130. oldalon, megfontolandó felkészítő év vagy félév indítása a felvételi után a hallgatók felkészítésére idegen nyelvi, számítástechnikai, kommunikációs készségek terén, tekintettel a nagyon különböző felkészültségi szintre, amivel a középiskola után az egyetemre érkeznek a diákok.

A 132. oldalon az EMTE szervezeti és szerkezeti alapelveknél: lásd a karoknál tett megjegyzésemet, mely szerint az akadémiai funkció további két szervezeti egységre tagolódik, a karokra és a tanszékekre.

A 161. oldalnál a Kuratórium működésével kapcsolatban már többször jeleztem, hogy rendszerint hiányzik a határozatok dokumentálása és azoknak az érdekeltekhez való hivatalos eljuttatása.

Fóris-Ferenczi Rita

A Megvalósíthatósági terv olvashatóságának és értékelésének kérdései

A **Megvalósíthatósági terv** c. tanulmány olvasása/értékelése során két alapvető nézőpontot fontos elkülöníteni:

- 1) *Mi az, amit a tanulmány ígér (lásd magát a címet, a bevezetőben előlegezett tartalmakat, illetve az arra vonatkozó utalásokat, hogy melyek azok a kérdések, amelyeket fontosnak ítél, de részletező értékelésüket (valamilyen okból) nem vállalhatja fel: „ez a munka nem pótolhatja, legfeljebb összegezheti az elmúlt tíz év előkészítő kutatásait”; ez a 2001-es megvalósítási terv nem oldja meg az oktatás- és intézményszervezés monitorizálását, de fel kívánja tárnai a munka gyenge pontjait, azok korrigálása érdekében” stb.);*
- 2) *mennyire következetes ígéreteinek teljesítésében;*
- 3) *melyek azok a kérdések, amelyeket a konkrét megvalósítás nézőpontjából a jelenlegi helyzet ismeretében a javasoltakon kívül fontosnak ítélnünk (azaz, melyek azok a vonatkozások, amelyeknek egy megvalósítási tervben a konkrét helyzet elemzésére, értékelésére épülve szerepelniük kellene, s amelyek épp az előkészítő, folyamatos (esetleg elmaradt, de szükségesszerű) kutatások hiányait pótolhatná a továbblépés érdekében, illetve konkrét megoldási javaslatokra koncentrálna ahhoz, hogy a tanulmány által javasolt éves munkaterveknek például ne csak beszámolószerű, hanem funkcionális(abb), problémafelismerő- és megoldó szerepe lehessen);*

Az, hogy ez a kettős nézőpont – főként a tanulmány első részében – két síkon működteti az olvasó figyelmét, egyetlen példával érdemes szemléltetni: „A tanulmányba az egyetemépítéstől látszólag távol álló dolgok is bekerültek (munkaerő-piaci, társadalomstatisztikai, oktatásszerkezeti áttekintések), de úgy véljük, hogy ezek olyan háttérismeretek, amelyeket most és a következő években az egyetemépítés szempontjából lehet és kell részleteiben vizsgálni). Ennek a háttérnek az ismerete az egyetemépítéstől nemcsak hogy látszólag távol eső dolog, hanem változatos szempontú differenciált vizsgálata (amelyre a későbbiekben visszatérek) elvileg egyik kiindulópontja és folyamatos szempontja az egyetemszervezésnek. (Itt tehát nem egy eljövendő feladatról, hanem utólagos hiánypótlásról és folyamatosan szükséges háttérismeretről is szó lehet, hisz az eredeti adatjellegű elemzések akkor funkcionálisak, ha további számítások és szakértői véleményezések egészítik ki).

A kiemelt példa nem véletlenszerű, jellemző a tanulmány egészének szemléletére (kiemelten az első részre). A tanulmány ígéreteit teljesíti (amit felvállal, annak

eleget tesz), de általában mindvégig *óvakodik* (az olvasó számára beláthatatlan ok miatt, ami lehet, hogy valamilyen módon magából a helyzetből adódik) a *kritikai jellegű elemzésektől* (amely természetesen az egyetemépítés szempontjából nem a hibakeresés, hanem a problémafeltárás és -megoldás szándékaként értelmezendő), így első részét tekintve inkább a *beszámoló, helyzetleíró jellegű műfaj* szintjén marad, a második részben pedig *mérlegelendő javaslatokat* fogalmaz meg (kellene, célszerű lenne). Az első rész gazdag *informáló, tájékoztató* jellegű anyagot közöl, viszont az egymás mellé helyezett fejezetek a *funkcionalitás* szempontjából csak akkor kerülnek összefüggésbe egymással és az egyetemépítés szempontjából csak akkor mutatkoznak meg fontos ismeretként, viszonyítási pontként, ha az olvasó maga keresi meg az összefüggéseket, s ennek alapján próbálja elemezni, értelmezni az olvasottakat. Néhol ugyan irányítottabb az értelmezés, azaz a tanulmány maga is felhívja a figyelmet a lehetséges következtetésekre (pl. *A nagyszabesi eset azt példázza, hogy a román magán felsőoktatás képes jelentős arányban magyar nemzetiségűeket sikeresen megcélózni, az aradi példa pedig azt sugallja, hogy térnyerés szempontjából az oktatás nyelve nem játszik kizárólagos szerepet* 50. o.), és ezt a célt szolgálja a javaslatcsomag is külön fejezetként), viszont a *miértre* ritkán válaszol (nem válaszolhat?!). Azaz: adott információ alapján milyen konkrét következtetést lehet/kellene levonni a EMTE nézőpontjából – nem általánosítható, hanem okkereső szándékkal –, milyen egyértelmű (kutatási) feladatot kell elvégezni ahhoz, hogy a meglévő helyzetet az EMTE javára lehessen fordítani, vagy miképpen lehetne pozitívan visszahatni ezekre a jelenségekre (pl. hogyan lehetne – esetleg hosszú távon – rejtetten befolyásolni azt, hogy a tannyelv meghatározó jellegű legyen, milyen tényezők húzódnak ennek háttérében (a közoktatási helyzet, a szak befolyásolja? stb.), milyen motivációs bázist kellene mozgósítani a helyzet megváltoztatása érdekében, mit tudna felvállalni ebből az EMTE stb.) azaz, hogy mindezeket az információkat ne az általuk felmutatott helyzetnek való kiszolgáltatottság, esetlegesség hanem az igényeknek való megfelelés és az igényformálás, a lehetséges (józan) változtatás lehetőségének nézőpontjából is mérlegelni lehessen. Ezek a háttérelmézések áttételesen több probléma kezelését is lehetővé tennék (pl. elősegítenék a szervezett regionális fejlesztést, megóvnának az önállósági igényből fakadó lehetséges „széteséstől” stb., amelyekre a részletesebb elemzéskor a későbbiekben visszatérek).

Hasonló olvasásmódot követel a tanulmány *Nemzetközi tendenciák a felsőoktatásban* c. fejezete. Mint ismeretterjesztő, tájékoztató fejezet igen fontos, de arra a kérdésre, hogy az EMTE nézőpontjából miért hasznosak ezek a kitekintések, mi az, amire fokozottabban figyelni kell, vagy az EMTE milyen helyet foglalhat el ebben a rendszerben, ugyancsak az olvasónak kell megkeresnie a választ.

Az értelmezési sávoknak az ilyen módon történő kiszélesítése nemcsak az olvashatóságot/értelmezést nehezíti meg, hanem félreértéseknek lehet a forrása (ez egyrészt a programban érintettek számára olyan szempontból veszélyes, hogy lehetőséget ad „az ugyanazt mondjuk, de nem ugyanazt értjük” helyzetekre, amely megnehezíti a konszenzust, a kívülállók számára pedig, ha a szakmai és társadalmi nyilvánosságra gondolunk, nem válik egyértelművé/megérthetővé a cél és megvalósu-

lás megfelelése, a program koherenciája stb.). Ezen kívül a helyzetismertetésnek, -leírásnak a megvalósíthatóság nézőpontjából (az én értelmezésemben) épp az lenne a szerepe, hogy a háttérismeretek felmutatásával, a pontos viszonyítási szempontok feltüntetésével nagyon élesen kiemelje a *problémapontokat, rejtett nehézségeket, nézeteltéréseket, s ezeket egymással összefüggésben láttassa*, még akkor is, ha nem kínál konkrét megoldást vagy alternatívákat a megoldásra.

Sokkal határozottabb állásfoglalást, véleménynyilvánítást tartalmaz és így jobban megfelel a megvalósíthatósági terv műfajának és a monitorizálás igényének a VI. fejezetről kezdődő tanulmányrész, amelyben az egyes ismertetéssel foglalkozó alfejezetek, amelyek a „*ki kellene mondani, célszerű lenne, arra kell törekedni, hogy...; a szakindítás feltételévé lehetne tenni, hogy...*” típusú megfogalmazások révén konkrét(abb) javaslatokat tartalmaznak a különböző fejlesztési programok közötti összhang, az integráció biztosítása, az EMTE szerepének pontosítása szempontjából; ez azonban csak abban az esetben lehet működőképes, ha a szolgáltatással (pl. konkrét segítségnyújtás az akkreditációs folyamatban) egyidejű egyeztetés/ellenőrzés joga előzetesen és minél előbb részét képezi a partnerközi kapcsolatokat szabályozó szerződéseknél.

Megjegyzések és kérdések a Megvalósíthatósági terv egyes fejezeteihez a rejtett és lehetséges összefüggések keresésének szándékával

II. Társadalmi környezet (22–38)

III. *A romániai magyar nemzetiségű hallgatók részvétele a felsőfokú képzésben (42–56)*

A társadalmi környezet elemzésekor a részletekbe menő adatok közlésének, összehasonlításának eredményeként kialakul az általános helyzetkép, de ez ebben a formában túl általános ahhoz, hogy az EMTE nézőpontjából szükséges pontos helyzetismeretet és az egyértelmű tájékoztatást lehetővé tegye. Az adatokat különböző szempontok szerint egymással összefüggésben is érdemes lenne megvizsgálni. Ennek több fokozata lehetséges: a fejezet felépítésében lineárisan, illetve összehasonlító szándékkal érvényesülő szempontok szerint megmutatkozó adatok értelmezése, magyarázata, értékelése fontos következtetések levonását tenné lehetővé (erre néhol, de nem következetesen (inkább a kijelentés szintjén), vállalkozik is a tanulmány: pl.

- *a tannyelv nem határozza meg a magyar felvételizők opcióit (mi az, ami meghatározza?);*
- *A magán felsőfokú intézményekben tanuló magyar hallgatók közül a két legkeresettebb hely Brassó és Kolozsvár; (49) (miért?);*

- *jelentősen többen tanulnak az ottani (nagybányai) magán felsőfokú intézményekben (49)(miért?);*

- *A második legfontosabb egyetemi központ Nagyvárad...hallgatói vonzáskörzete is a Partiumból származik elsősorban. Hasonlóan Temesvárhoz, magyar nyelvű állami oktatás itt sincs, így ezekben a városokban mintegy 3528 magyar nemzetiségű hallgató román nyelvű képzésben részesül. ....képzési kínálata is sokkal színesebb. Országos viszonylatban is az egyik legszélesebb kínálattal rendelkező egyetemi városként tartják számon, amely igen erős műszaki és informatikai képzést kínál a jelentkezőknek (45);*

– az átlaghoz viszonyítva sokkal magasabb a magán felsőoktatásban résztvevő magyar nemzetiségű hallgatók száma – 5,47% (miért?) stb.

Ezeknek az adatoknak az alapján egyenesen következhetnének a kérdések: melyek azok a tényezők, amelyek meghatározzák a felvételizők opcióit? Ezeket a tényezőket kiemelt szempontként lehetne kezelni, mint olyanokat, amelyek általában meghatározók lehetnek. Az igazolhatóság azonban nem történhet az adatokra való egyszerű visszacsatolásos érveléssel, mert az általánosíthatóság feltételezi azt a differenciáltabb nézőpontot is, hogy ezek a tényezők (szakigény, közel van a lakhelyhez, tannyelv, nagyobb esély feltételezése stb.) hogyan viszonyulnak egymáshoz, mennyire érvénytelenítik vagy erősítik egymást? Épp a tapasztalatok igazolják, hogy a valóságban egy tényezőnek mint feltételezett igénynek a kiemelése és az arra válaszó szolgáltatás nem minden esetben egyezik a valós igényekkel (*a Csíkszeredai Képzési Központ keretében indított erdőmérnöki képzést emlitenénk meg, melyet leállítottak, mivel Romániában igaz nem anyanyelven, de 3 helyen is képeznek erdőmérnököket és így a diákok inkább oda jelentkeznek – 52. Mi ennek az oka?*)

Elképzelhető, hogy az igények pontosabb – sőt régiókra lebontott – ismerete, és az erre irányuló folyamatos helyzetértékelések, a többtényezős szempontok figyelembe vétele lehetővé tenné azt, hogy a beindított szakok ne elméleti feltételezéseken alapuljanak, hanem reális *válaszok* legyenek a fogyasztói igényekre. (Annál is inkább, mert ez a szempont a regionális fejlesztések szintjén fontos indoklásként szolgálhat. A regionális fejlesztések szempontjából nélkülözhetetlenek azok a felmérések/tervezések, amelyek a régiófejlesztést nem pusztán többletképzéssel, voluntarista értelmiségpolitikával kívánják megoldani, hanem az értelmiségi munkahelyek, az ösztönző érdekeltiségi eszközök, a munkaerő-gazdálkodás, településfejlesztés lehetséges átvilágításával is indokolják a képzéspolitikát. Épp ez a többszempontú tervezés biztosítaná, hogy a felsőoktatás ne csak *szolgáltató* jellegű szerepet vállaljon, ne csak egyoldalúan a társadalmi/gazdasági/piaci igényeket vegye figyelembe, ne mondjon le arról a szélesebb társadalomformáló szerepről, amelyre hivatott. Ezt viszont épp a helyzet (igények) pontosabb, árnyaltabb ismerete teszi lehetővé, így reálisan (és nem feltételezéseken alapulva) a belső adothoz igazodva történhet a fejlesztés, az általános rálátás függvényében pedig megmutatkozhatnak azok a konkrétabb lehetőségek/tennivalók, amelyek a motivációs bázis, a fogyasztói igények figyelembe vétele mellett nem direkt, hanem indirekt módon visszahatnak magára az igényszintre és képesek módosítani azt. (Ennek pedig csak másodlagosan kedveznek azok a jelenségek, miszerint az iskoláztatás ideje megnövekszik, a fiatalok pályaválasztása nem minden esetben állásorientált – legalábbis nem annyira, mint '89 előtt, hogy az egyetemi oklevél értékét nem csak adott szakmában való jártasság mértéke határozza meg, hanem a képzés olyan képességeket, készségeket is mozgósít/fejleszt (elvileg), amely épp a mobilitási képességet erősítik stb.)

Az ilyen irányú folyamatos kutatási eredményeknek abból a szempontból is szerepe lehet, hogy oldhatja a központ-régió közötti rejtett ellentmondásokat, azaz a partnerek számára valós (pro vagy kontra) érvként működhetnek; pontos feladatokat adna a kutatás számára épp a közös cél érdekében, és a tájékoztatás szempont-

jából is világossá tenné azt, hogy itt egységes fejlesztési koncepció működik, azaz a kutatás és régiófejlesztés például koncepció szempontjából azonos célt szolgál, közöttük szoros, egymást építő kapcsolat van).

Visszatérve a tanulmányból fakadó részletező kérdésekre, amelyek óhatatlanul feltevődnek (s amelyeket egy adott ponton túl viszonyítani lehetne egymáshoz, összegezni lehetne, hogy megmutatkozzanak az általánosan érvényesíthető, de ugyanakkor adott régióra jellemző mutatók):

– mi az oka annak, hogy a magyar nemzetiségű hallgatók aránya a magánszférában a legmagasabb? milyen tényezők gyengítik, illetve erősítik ezt? milyen szerepe van ebben a szakiránynak, a magánoktatás szemléleti másságának, a lakhelyhez való közelségnek, a gazdasági igényeknek, piaci igényeknek stb.

– mi az, ami adott régiót tekintve leginkább meghatározza a továbbtanulást?

– van-e különbség ilyen szempontból a régiók között?

– hogyan lehetne ezeket az ismereteket az egyetemépítés javára fordítani?

– milyen (az egyetemépítéstől látszólag független) tényezőkkel lehet számolni?

– van-e módja annak, hogy az oktatáskutatást, illetve a tág értelemben vett oktatásfejlesztést befolyásolni lehessen pozitív irányba (pl. közoktatás lehetséges fejlesztése oly módon, hogy az egyetemépítésnek kedvezzen, milyen rejtett hatásrendszert lehetne mozgósítani? (itt fontos szerepe lehet például az oktatáskutatásnak) stb.

– milyen viszony van a fenti mutatók, az egyetemfejlesztési tervek és a regionális településfejlesztési tervek között?

Nemzetközi tendenciák a felsőoktatásban

A nemzetközi modellek és fejlődési irányok ismerete ugyancsak abban az esetben funkcionális, ha mind az egyetemépítésben aktívan részt vevő partnerek számára, mind a nyilvánosság tájékoztatása során világossá teszik az eddigi megvalósulások (pl. az EMTE leendő intézményi struktúrája hátterének) a megértését, ha viszonyítási pontként hozzájárulnak a döntési hátterek átvilágításához. Azaz, ha segítenek abban, hogy a fejlesztésben aktívan részt vevő partnerek mindannyian értsék, hogy minek miért kell úgy történnie, ahogy történni fog, illetve a kívülálló számára azt, hogy mi miért történik úgy, ahogyan történik. (A tanulmánytól függetlenül csak egyetlen példát említenék arra (a közvélemény alapján), hogy a döntési háttér át nem látása miként vezethet félreértésekhez: az például, aki nem látja át, hogy a világon mindenütt probléma a felsőoktatásban a tömegessé válás, a hétköznapi gazdasági, társadalmi, piaci igények betörése a felsőoktatásba, és hogy a felsőoktatási intézményeknek a szolgáltatói intézménnyé válása mennyire fenyegeti azt a minőséget, amelyet az akadémiai kultúra értékrendszere, a specializált magas szintű tudás logikája szerint működő egyetemek képviselnek, és hogy az egyetemépítés nem csak egy adott területen működő mesterségművelők képzését jelenti, hanem a magas szintű tudás „szentségének” látszólagos elértéktelenedése ellenére a mobilképes, transzferképes tudás révén bírhat társadalomformáló erővel, az nehezen érti meg például azt, hogy a konkrét egyetemépítés szempontjából miért van szükség a Kutatói Programok Intézetére (pontosabban a konkrét egyetemépítéstől látszólag

távol álló kutatásokra, háttérintézményekre), de ugyanilyen meg nem értéssel fogadja el azt is, hogy miért kell odafigyelni fokozottan a regionális fejlesztésen belül a minőségre, a színvonalra, a tudományos kutatásra – annak ellenére, hogy ezeknek az intézményeknek elsősorban a helyi képzési igényekre kell válaszolniuk, és csak közvetve van általában vett régiófejlesztő hatásuk (ami azonban megint csak nem történhet esetlegesen, mintegy magától, hanem épp az igen igényes, minőségi oktatás révén indíthatja el ezt a tőle elvárt rejtett hatásrendszert).

Ezeknek az összefüggéseknek az átlátását, megértését azonban – úgy gondolom – nem lehet rábízni az olvasóra (bármilyen, akár a beavatott, akár a kívülálló nézőpontjából értelmezze is a megvalósíthatósági tervet), hanem épp az egységes koncepció és átláthatóság érdekében magyarázni, értékelni kell.

Egy év tapasztalatai – a program jelenlegi helyzete Az EMTE oktatási-kutatási tevékenysége

Fontos kiindulópont lehetne az a bevezető mondat, miszerint *az EMTE nem sajátíthatja ki a romániai magyar felsőoktatás ügyét, de annak meghatározó szereplőjévé kíván válni*. Ez a szándék, amely a helyi önállósági törekvéseket adott szinten egységes koncepcióra alapozhatja (pl. a PKE a képzést szélesítő, kész helyzetet teremtő stratégiája és a csíkszeredai érdekeltek maximális decentralizáltságra való törekvése ... felveti a szerkezeti párhuzamosságok kérdését stb.), szükségessé teszi az integráció biztosítása érdekében megkötött szerződéseket.

Az együttműködési megállapodásokra nézve a tanulmány konkrét alapelveket és ezeknek megfelelő konkrét szerződési feltételeket javasol, amelyeknek nyilvánvaló pozitívuma az, hogy nem csak elvárásokat fogalmaz meg, és a Sapientia Alapítvány, illetve az EMTE Előkészítő Bizottságának szerepét nem csak az ellenőrzésben, hanem a egyetemépítés egységesen elfogadott céljai szerint (lásd. *mi az, amiben ma konszenzus van* 18 l.) meghatározott feltételek teljesítésének elősegítésében látja (pl. az akkreditációs folyamat irányítása, belső akkreditációs bizottság működtetése (118), s nemcsak figyelemmel kíséri, hanem elősegíti az akkreditációnak való megfelelést, ösztöndíjrendszert, kutatási programokat működtet stb.)

Elvileg ezek természetes módon mindenki számára egyértelműen fontosak, ahhoz azonban, hogy a „szervezettség” elfogadhatóvá és működőképpé váljék, a helyzetismertetésnek (Egy év tapasztalatai – A program jelenlegi helyzete fejezet) a részletes elemzésen túl egyértelműen érvelnie kellene a szerződéses feltételeknek a szükségessége mellett: például a tanulmány részletesen ismerteti az akkreditációs feltételeket (Az egyetemi akkreditáció szabályozása 115), az egyes helyszínek jelenlegi helyzetét az akkreditáció megszerzése szempontjából (100–109), a továbblépés szerződésben megkötött feltételeit, de nem tér ki arra, hogy konkrétan az egyes helyszíneken melyek az akkreditációnak való megfelelés gyenge pontjai, s ebből milyen konkrét feladatok adódnak, hová milyen, mekkora, milyen típusú energia befektetés szükséges, kinek a részéről (ösztöndíjak, kutatás, szakmai/tartalmi segítségnyújtás, szükséges háttérkutatások, a tan személyzet milyen szempontú/tartalmú továbbképzése elsődleges stb.). Feltehe-

tően ezeket az általános és részletező szabályzókat indokolni és következetesen alkalmazni kell.

A tudományos kutatás és elitképzés (121–122)

A tudományos kutatás és elitképzés szorosan kapcsolódik a felsőoktatás nemzetközi szinten is történő változásaihoz, abban az értelemben, hogy a magas szintű tudást képviselő egyetemek is szembesülnek a hétköznapi – gazdasági, társadalmi, munkaerő-piaci kihívásokkal, azaz valamilyen formában szolgáltatói, szakképzési szerepet is fel kell vállalniuk, ugyanakkor hagyományos szemléletformáló szerepükben a tudomány művelésének a helyszínei is. Az EMTE keretében folyó magyar tudományos kutatás szükségessége mellett egyik legnyomósabb érv tehát *nem csak* a leendő EMTE oktatóinak a szakmai fejlődése (121), hisz ennek az tevékenységnek koncepcionális szerepe van, és szervesen kapcsolódik a Sapientia Alapítvány kuratóriumának nyilatkozatában (11) lefektetett alapértékekhez, pontosabban azoknak mint általános céloknak az egyik konkrét megvalósulási formája, eszköze, általában az egyetem létét, szűkebb és tágabb értelemben vett régiók szellemi életét, kultúráját meghatározó tevékenység (akár az EMTE-n belül, akár kívül történik). Ezt a szöveg is kiemeli (*a pályázat célja a romániai magyar felsőoktatási hálózatban és kutatói intézetekben zajló tudományos-kutatói tevékenység színvonalának emelése, az ezután következő mondatok viszont ebben a mondatszerkesztésben nem felsorolásként, hanem megszorításként/szűkítésként hatnak*).

Szerencsésebb lenne kutatási témák és altémák helyett a kutatótevékenység főbb irányait meghatározni (esetleg ezen belül kiemelni a prioritásként kezelt, az egyetemépítés szempontjából kiemelt témákat, altémákat). Ilyen lehetséges irányok például az oktatáskutatáson belül az oktatásszociológiai és oktatápszichológiai kutatások, regionális kutatások, közoktatási kutatások, felsőoktatási kutatások, oktatáspolitikai és finanszírozási kutatások stb. (Ami fedi ugyan a lehetséges témákat, de tevékenységi területek szerint a kutatás tágabb rendszerezését teszi lehetővé.)

A tanulmány idevágó részében (122), a kiemelt témák felsorolásakor műfajilag keverednek a kutatási irányok a témákkal, altémákkal).

A véleményezés általánosan két szempontot kívánt érvényesíteni:

– egyrészt a tanulmány egészének szemléletét próbálta megragadni elsősorban az áttekinthetőség, értelmezhetőség, koherencia és műfajból fakadó elvárásoknak való megfelelés szempontjából;

– másrészt a teljesség igénye nélkül egyes fejezetek vagy a fejezetrészek értelmezésére, a koherens okfejtésre irányult, amely a „beavatottak” számára esetleg egyértelmű és emiatt fölösleges is, de a monitorizálás, az összefüggések átvilágítása, a megértés/érthetőség szempontjából nem csak háttérismeretként, hanem magyarázatként, értékelésként fontosnak látszik, ugyanakkor helyet engedett néhány olyan szempontnak/ötletnek is, amely – úgy gondolom – nem idegen az EMTE szemléletétől.

Bárdi Nándor – Papp Z. Attila

Beszámoló az EMTE megvalósítási tervének (munkaanyag) véleményezéséről*

(Első kör, 2001. március 27-30.)

A szituációról

Az utazásnak célja az volt, hogy feltárja a március 26-án kiküldött megvalósítási tervre 4 erdélyi helyszínen a különböző reakciókat. Ennek alapján lehetne az erdélyi álláspontokat, a munkatársak véleményét érvényesíteni az anyagban. Az eredeti szándékok szerint a március 31-i kuratóriumi ülésre készült ez a beszámoló és már ott véleményt alkotott volna a munkaanyagról ill. döntést hozhatna további sorsáról.

Az út során a következőkkel beszélünk a megvalósítási tervről: Szilágyi Ottó, Szűcs István, (Nagyvárad), Kötő József, Székely István, Tonk Márton, Sántha Attila, Tótkés Gyöngyi, Tonk Sándor, Tótkés Elek (Kolozsvár), Horváth Sándor, Dávid László (Marosvásárhely), Süket Levente (Csíkszereda), Birtalan Ákos (Sepsiszentgyörgy). Írásban ígerte bírálatát Kolumbán Gábor (Csíkszereda), további szóbeli véleményezést kértünk erre a hétre Szilágyi Páltól (Kolozsvár), Bíró Zoltántól és Bíró Albintól (Csíkszereda).

Az út során kiderült, hogy az érintettek általában csak áttekintették az anyagot, 2-3 ember olvasta el alaposabban. A legtöbb helyen a sokadik „Magyarországról szalasztott” „szakértőknek” tekintettek bennünket akiknek a kezdetektől el kell mondani egy történetet. Amikor kiderült, hogy mégis csak rendelkezünk a programról ismeretekkel inkább az alkupozíciók kerültek előtérbe: épp úgy mint a *Magyar Kisebbség* egyetem vitájában a sajátos érdekek mellé állítására került a hangsúly. A beszélgetések jó hangulatban a kölcsönös őszinte tájékoztatás jegyében folytak 1 órás időtartamtól a 4 órás maratoni beszélgetésekig.

Tisztáznunk kellett a szakértői szerepünket, amely a technikák összegyűjtésére és az egyes döntések következményeinek feltárására szorítkozik. Csak részben tudtuk felvállalni az egyes helyszínek és a budapesti Programiroda közti kommunikációs úr kitöltését. Az egyeztető pozíciót pedig hártottuk. Tisztába vagyunk azzal, hogy ha politikai és döntési kompetenciák nélkül alkukba kezdünk vagy épp hitegetésbe akkor adott esetben a partnerekkel szemben (ill. megbízóink irányában) nem lehetne nyíltan szakmai kritikát megfogalmazni. Ez pedig munkánk minimuma. Az anyag kapcsán azt is minden esetben világossá tettük, hogy mi az a szövegből amit nem tudunk vállalni, mert megkérdésünk nélkül került az anyagba.

---

* A közölt Megvalósíthatósági tanulmány már a márciusi itt véleményezett munkaanyag javított változata.